

СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ ЛЮДИНІ СВІТЛОГО РОЗУМУ ТА ДОБРОГО СЕРЦЯ

BRIGHT MEMORY TO A PERSON WITH A BRIGHT MIND AND KIND HEART

Г. С. Пономаренко
Galyna S. Ponomarenko

Institute of geological sciences, NAS of Ukraine, 55b O. Honchara Str., Kyiv, Ukraine, 01601
(galinapon77@gmail.com)

Той, кого справді любиш, залишається з тобою в — житті, в твоєму серці, назавжди.

Немає вже з нами і серед нас дорогого Петра Феодосійовича Гожики. Це неймовірна втрата для всіх, хто його знав, любив, товаришував і працював з ним.

Є таке португальське слово «saudade» (читається «саудаді»). Воно входить до переліку слів, котрі не мають еквівалентів в інших мовах світу. Самі португальці кажуть, що «saudade» не можна перекласти, його можна лише пережити.

«Saudade» — це стан глибокої ностальгії, меланхолійної туги безповоротно втраченим (людини, події, досвіду), за тим, кого (що) любили. Це відчуття пустоти, безмежного суму, це біль відсутності, але печаль ця світла, бо це про любов, котра лишається з вами.

Слова не завжди передають душевний стан людини. Часом почуття губляться, розчиняються у них. Часто не вистачає слів, щоб висловити своє ставлення до конкретної людини, щоб її охарактеризувати, адже кожна людина — це Космос. Уявімо собі, що розбилась тарілка. Ми можемо скласти з неї мозаїку, але ніколи не отримаємо цілісний візерунок, який її прикрашав. Можемо лише спробувати відтворити окремі фрагменти, що особливо запам'ятались. Кожну людину можна зобразити колом, а інші люди — це будуть вписані в коло трикутники, а в разі, якщо дуже пощастить,

Петро Феодосійович Гожик
(21.10.1937–29.12.2020)

Цитування: Пономаренко Г. С. Світла пам'ять людині світлого розуму та доброго серця. Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2021. Том 14, вип. 1. С. 141–153. <https://doi.org/10.30836/igs.2522-9753.2021.228150>.

Citation: Ponomarenko.G. S., 2021. Bright memory to a person with a bright mind and kind heart. Collection of scientific works of the Institute of Geological Sciences NAS of Ukraine. Vol. 14, iss. 1. Pp. 141–153. <https://doi.org/10.30836/igs.2522-9753.2021.228150>.

то багатокутники. Точки дотику — це співпадіння рис характеру, вподобань, моральних цінностей, смаків тощо.

Мої думки і спогади без претензій на повну і всебічну характеристику цього видатного чоловіка. Це лише власна оцінка його людських якостей. Йтиметься про конкретні справи, окремі епізоди; можливо, в них будуть якісь неточності — прошу за них вибачити, адже ці оцінки будуть дуже щирими. Вже багато сказано і написано добрих слів про Петра Феодосійовича, проте кожна людина має свій досвід спілкування, свою історію взаємовідносин, свій світогляд. Спробую поділитись своїми враженнями, так би мовити, у власній системі виміру. Вдячна за можливість розкрити справжні почуття. Розраховую на розуміння і такий же емоційний відгук у серцях читачів.

Сам Бог і доля подарували мені щастя зустріти на своїх життєвих дорогах і перехрестях багатьох прекрасних людей — і сердечних друзів, і відданих колег, і великих начальників, і менших. У багатьох вчилася, прислухалася до фахових порад, брала з них приклад, шанувала. Серед них, зокрема, можна назвати двох непересічних керівників, які вплинули на мій світогляд, на наукові позиції, на ставлення до науки — це дивовижні люди, які для мене і багатьох моїх колег і друзів залишаються взірцем бездоганної громадянської позиції, щирого патріотизму, величезного наукового потенціалу та організаторського таланту. Мені пощастило добре знати і дуже тісно співпрацювати з двома директорами Інституту геологічних наук (ІГН) НАН України. Спершу з Петром Федоровичем Шпаком, який без огляду на мої посади призначив мене своїм «універсальним» секретарем, дуже довіряв мені і цінував мою допомогу. Дружнє спілкування з ним я згадую з великим теплом. Можна сказати, що Петро Федорович, передаючи керівництво інститутом Петру Феодосійовичу, якого дуже поважав і любив, водночас передав також і добре ставлення до мене.

Від обов'язкового, принципового, об'єктивного і вимогливого Петра Феодосійовича поблажок для мене не було. У 1997 р. було створено «Науково-технологічний центр паливно-енергетичних ресурсів НАН України» (згодом державне підприємство). З 2009 по 2019 р. упродовж 10 років була його директором. Науково-методичне керівництво Центром здійснював ІГН НАН України та його директор, тобто Петро Феодосійович. З 2002 р. донині посідаю посаду в.о. завідувача відділу геології нафти і газу; був період, коли працювала вченим секретарем спеціалізованої вченої ради. Отже, понад чверть століття я перебувала на орбіті Петра Феодосійовича (спершу вона була еліптичною, проте останнім часом — стабільно-круговою). Ми потоваришували, добре розуміли один одного, співпали менталітет, моральні орієнтири, духовні цінності. Підкупала його товариськість, добре ставлення до колег, вміння вислухати, порадити. Вражали його широка ерудиція, знання справи, аналітичні здібності, вміння миттєво робити узагальнення, творчо мислити тощо. Працюючи поряд з Петром Феодосійовичем я повсякчас відчувала його відповідальність за справу, уміння вивчити проблему й вибудувати стратегічне бачення, а також розпланувати чіткі кроки для найефективнішого досягнення мети.

Знову скажу, кожна людина — це Всесвіт. Така вона різна, глибока, непізнана. І кожна людина — це, як кімната. Заходиш — і відчуваєш, що тобі тут тепло, ти вдома. Або — що ти тут би жила. З Петром Феодосійовичем було затишно і тепло, всюди відчувала себе захищеною. Від нього йшла чудова позитивна потужна енергія творення Добра. Він світив мені як Сонечко. З ним легко було спілкуватись. За час нашого знайомства і дружби все було якнайкраще. Аби хто запитав, а чи не боялись ви Гожики, інколи ж гнівався, відповіла б: «Ніколи не боялась, але боялась його підвести».

Мої враження від особистого спілкування з Петром Феодосійовичем не виняток — усі, хто ближче знав цю людину, цінували його товариськість, його вміння викликати до себе

симпатії всіх, хто його оточував. З ним можна було поділитися сокровенним, і він відповідав з тією ж щирістю. Підкупали такі людські особливості Петра Феодосійовича, як доброзичливість, повага до людей, готовність підтримати і прийти на допомогу, відкритість і щирість, величезна життєва мудрість. Спілкування з ним завжди приносило справжнє задоволення, живило енергією позитиву, оптимізму, додавало наснаги.

Зазвичай, цікава і різносюжетна розмова між нами відбувалась в машині, дорогою на роботу та з роботи. Пригадую, в березні 2013 р. трапився страшений снігопад — ми їхали з інституту до його дому замість 15–30 хвилин чотири години. Їхали без паніки, бадьорились розмовами і жартами. З їжі була лише замерзла пляшка води. Ми не раз сміялись з ним до сліз. Казав мені: «Галя, я ні з ким стільки не сміявся, як з тобою!». А просто він ніколи не стримувався, коли треба було когось і похвалити.

Дозвольте тут пожартувати, мовляв, «подобное притягивает подобное, а бесподобное — бесподобное». Ще кажуть — ти такий (або щось середнє), як твоє оточення. В оточенні Петра Феодосійовича були головним чином дуже достойні люди, духовні і душевні, як він сам; панували любов і повага, веселі жарти, різні мови, пісні і звичайно багато роботи.

Він був неординарною людиною. Зазвичай, у таких людей і характер складний. Але ж ні, Петро Феодосійович був легким, виваженим, толерантним, коректним, детермінованим.

Надзвичайно довіряв людям. Скажімо, Станіслав Дугін завжди допомагав йому подати податкову декларацію, дуже хвалив його. Високо цінував його маму — Ніну Іванівну, вважав її редактором «від Бога». Хвалив, і то не раз: «Ну така вже вона толкова, ця Валя Єфіменко». Дуже любив своїх секретарів Мілочку Таргоній і Наталю Барсукову, свою помічницю Іру Макридічеву (хвалив щоразу, коли про неї заходила мова, цінував за надійність, за працездатність). Дуже тепло ставився до своїх колег, з якими багато часу провів у полі,— Альбіни Гранової, Олі Андріяш, Тетяни Христофорової, Наталі Дикань, Марини Комар, Володимира Шовкопляса. Завжди до імені «Микола Огняник» добавляв «мій друг», або «ми з ним дружимо». А хто не любить і не поважає Вадима Івановича Лялька? Петро Феодосійович дуже його цінував. Серед тих, хто відійшов у вічність, найчастіше згадувалися — його вчитель В. Г. Бондарчук, П. Ф. Шпак, М. П. Щербак, І. І. Чебаненко, В. А. Рябенко, теж «друзі навіки» І. Б. Щербаков та тезка Петро Феодосійович з Севастополя. Важко пригадати і перелічити всіх, кого Петро Феодосійович вважав своїми друзями. Надзвичайно приємно, що було і лишилось так багато дійсно вдячних людей, які пам'ятають добро, поважають його самого і пишуться знайомством з ним. Серед друзів Петра Феодосійовича — М. В. Томенко, С. В. Комісаренко, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський, А. Б. Богуцький, Я. С. Яцків, С. М. Ніколаєнко, Л. Г. Руденко, О. М. Пономаренко, Є. Ф. Шнюков, В. М. Шестопалов, В. І. Старостенко, О. Ю. Лукін, П. О. Загороднюк, В. П. Коболєв, В. П. Бахмутов і багато інших. Прошу вибачити, я не можу знати всіх, проте, з його слів, могла дійти висновку, що навзаєм, особливо добре ставлення до себе відчував від «Люди з Мелітополя» (Л. М. Даценко), «фермера Михайла з Полтавщини», нового свого друга аматора-палеонтолога «Ігора Чернікова з Градизька» (чи часто ми в зрілому віці заводимо нових друзів?).

Особливо добрі стосунки склалися з Віталієм Вернигоровим та його родиною і його дуже відданим водієм і справжнім приятелем — Миколою Марченком.

Хотіла б відзначити глибоку взаємно-поважаючу дружбу і співпрацю Петра Феодосійовича та ушанованого вченого та організатора науки, Президента НАН України Бориса Патона. Саме Борис Євгенович умовив Петра Феодосійовича залишитися директором на ще один термін, коли той представляв йому свого наступника, вірніше наступницю — йдеться про Стелу Борисівну Шехунову. Дуже тішився, що підготував собі таку заміну. Хвалив

себе, що зробив також правильний вибір, коли запросив Руслана Гаврилюка бути вченим секретарем інституту. Не було нарікань у нього й на роботу відділу кадрів і бухгалтерії, завжди відчував їхню підтримку.

Мені, як людині, якій пощастило близько знати та тісно співпрацювати з Петром Феодосійовичем, видається важливим зосередитися на власне сутнісному вимірі його людської іпостасі. Зробити це нелегко, адже, з одного боку, він був цілісною людиною, яка достеменно знала, що хоче, може і мусить робити, з іншого — багатогранною. Міцний союз совісті і волі поєднувався з мудрою добротою у всіх його словах, вчинках і справах. І це відчував кожен, хто якимось чином потрапляв в енергетичне поле його людської або професійної особистості. Безперечно, людяність — невичерпна у своїй совісності, мудрості, щирості — була домінантою його натури. Послужний список посад та звань, регалій Петра Феодосійовича — переконливо-вражаючий. Стрімкість траєкторії його життєвого зльоту дійсно захоплює. Справді природними, справедливими і доречними виглядатимуть і сприйматимуться стосовно нього найвищого штибу оціночні епітети тому, що для нього підходять всі найкращі слова і словосполучення. Йому притаманні такі риси, як порядність, принциповість, правдолюбність, відвертість, відкритість; доброзичливість, дисциплінованість, сумлінність, справедливість; об'єктивність, обов'язковість тощо.

Дар непересічного вченого гармонійно поєднувався в цій самодостатній особистості з видатними організаторськими здібностями, а вимогливість і відповідальність — з надзвичайними природною доброзичливістю і душевним теплом.

Людина честі, він був чудовим у всіх іпостасях, мав активну життєву позицію. Талановитий творець з творчим пошуком. Креативний керівник. Небайдужий наставник молоді. Елітарний ерудит, інтелектуал. Життєлюб. Уважний до кожної людини. І перелік цей довгий.

Міг згуртувати колег, скеровуючи їхню увагу на вирішення поставлених завдань, володів мистецтвом почути, зрозуміти і прийняти думку, протилежну власній; мав прогностичний тип мислення, готовність до розумного ризику, а разом з цим і здатність брати на себе відповідальність в екстремальних умовах.

Його зброєю були чіткість в роботі та в усіх діях; ретельна, глибока підготовка будь-яких питань; глибоке творче мислення, ясна пам'ять, досвід, детальна обізнаність у сфері своєї професійної діяльності і дуже гарні, еволюційні риси — надійність і послідовність.

Енергійний, ініціативний, цілеспрямований, містив в собі звитягу й насагу до невтомної творчої праці, за своєю духовною сутністю був націлений на звершення, на перемогу — й заради неї цінував кожну хвилину свого життя.

Петро Феодосійович був сонячним, щирим, відкритим, простим і доступним у спілкуванні. Універсальною особистістю. Взірцем людяності і толерантності.

Думаю, що я розгадала секрет його особистісної привабливості — він полягає у здатності (і сміливості!) залишатися просто самим собою незалежно від посад, звань тощо. І це справді особливий талант, адже здебільшого люди намагаються видаватися кращими (мудрішими, соліднішими, компетентнішими і т.п.), ніж вони є насправді. Як здаватися більш поважним? Для цього треба обмежити свою доступність (якщо ви постійно зайняті, це означає, що ваш час є дуже цінним). Петру Феодосійовичу цього не було потрібно. Він ніколи не переймався створенням свого іміджу. Його особистісний ресурс дозволяв йому не презентувати себе, а бути самим собою (припускаю також, що обіймання керівних посад ніколи не було для нього самоціллю). Двері його директорського кабінету завжди були відкриті для всіх потребуючих, у тому числі за межами офіційних годин прийому (власне кажучи, мало хто знав, що такі години взагалі були). Люди відчували, що завжди

знайдуть у Петра Феодосійовича підтримку, отримають пораду та допомогу, що разом з ними він намагатиметься знайти шляхи вирішення складних проблем.

Запам'яталося, як на онлайн-конференції «Пам'яті Петра Феодосійовича Гожики» викладач з Харківського університету, згадуючи, який легкий характер був у Петра Феодосійовича, яким він був простим і доступним, сказав: «Та мені до свого декана було складніше потрапити на прийом, ніж до директора Інституту геологічних наук НАН України академіка Петра Феодосійовича Гожики!» (тобто приймав Петро Феодосійович усіх бажаючих, потребуючих і потерпаючих завжди і негайно).

Йому було чим пишатися — посадою, плідними результатами, високими нагородами, проте не вдавав з себе велику персону, а був людиною скромною, простою, з щирою і щедрою душею, з повагою до інших людей, з вірою в їх позитивну сутність.

Звичайно, як кожну людину, його можна було дезорієнтувати, загіпнотизувати улесливими нещирими словами, маніпулятивними діями. Коли минав «тунельний ефект», він дуже страждав за витраченим часом, за тим, що піддався ілюзіям, проте ніколи не шкодував, що робив добро людям, які його розчарували. Він не був злопам'ятним, мстивим. Махатма Ганді гарно сказав: «Лише сильні можуть пробачати, слабкі ніколи не пробачають».

Мені дуже імпонувала ця прекрасна його якість — вміння просто і рівно спілкуватись з людьми незалежно від їхніх посад і рангів (як і своїх). Тобто йому не були властиві вади людей, наділених владними повноваженнями, які переростають у хронічні хвороби. Мав тактовне, делікатне ставлення до тих, кому не пощастило повною мірою самореалізуватися, не вистачило особистісного ресурсу на протипагу обставинам. Був простим, «незірковим», доступним, але й сам нікому не лестив, не догоджав, був відвертим, його похвала дорого вартувала.

Люди підсвідомо тягнулися до нього, виявляли неприховану симпатію і повагу. Він належав до людей, до яких не можна було не підійти, а до нього — іще й без посмішки. Адже поряд з чіткою діловитістю він часто вдавався до жарту, що надавало спілкуванню з ним специфічного колориту і невимушеності.

Ще однією важливою рисою Петра Феодосійовича було те, що з ним можна було не погоджуватися, вільно висловлювати свою думку, казати правду — він враховував наведені аргументи, не користувався силою владної позиції.

Петро Феодосійович цінував і поважав колег, цікавився їх проблемами, опікувався покращенням побутових умов, а особливо підтримував їх в намаганнях підвищити свій фаховий, науковий рівень. Він брав активну участь у підготовці нових наукових кадрів, і ці «кадри» з вдячністю згадують і пам'ятають його доленосний внесок.

Дехто колекціонує коштовності, дехто збирає гроші, а дехто — добрі справи та добрих друзів, яким дарує все найкраще, найцінніше, що має — тепле слово, щирю любов, добре серце, віддану душу. Саме до таких людей і належав Петро Феодосійович.

Завдяки своїй відкритій душі, природній приязні, надзвичайно доброзичливій комунікабельності, вмінню швидко знаходити спільну мову, в нього завжди було багато друзів, про яких він пам'ятав, яких не цурався, з якими ділився душевною теплотою, сердечним добром, підтримував добрим, щирим словом, а при потребі — реально і матеріально.

Дружні і приятельські стосунки склалися між керівниками інститутів Відділення наук про Землю. Два директори (а інколи це коло було і ширшим) — Петро Феодосійович Гожики і мій чоловік, Олександр Миколайович Пономаренко, часто зустрічалися в неформальній обстановці на території нашої садиби під Києвом, радилися, як жити і працювати в ці тяжкі для науки і для всієї України часи, допомагали один одному конкретними справами і досвідом життя та науково-організаційної роботи. Зустрічі були дуже дружніми.

Відволікалися від фахових питань на обговорення повсякденного життя України і всього людства. Цікавило все — як там за кордоном, теми природних ресурсів, політичного життя України, патріотизму, націоналізму, шовінізму, еміграції науковців, наукових досягнень у світі, в Національній академії наук України, аудиту в інститутах, питання здоров'я, чи все гаразд в наших рідинах тощо. Інколи сперечалися з питань політики, але частіше позиції співпадали, і всі одностайні таким чином отримували велике задоволення від спілкування (і шашликів). На Петра Феодосійовича доводилося гримати, щоб відпочивав, щоб не затримувався на грядках, бо він постійно шукав для себе якусь роботу на городі, в саду (то щось підриже, то підв'яже, то полє).

Нас з Петром Феодосійовичем зближували подібні життєві орієнтири, нас здружило саме життя. Це був однодумець, сонячна, щира і безкорислива людина — людина, яка завжди простягала руку підтримки, а у важку хвилину — підставляла плече.

Всебічно обдарований, наділений аналітичним гострим розумом і талантом лідера, Петро Феодосійович яскраво виділявся як на офіційних зібраннях, засіданнях, так і за святковим столом. Дотепний гумор, делікатні жарти — він був «душею» компаній. Коли він з'являвся в домі, то заповнював собою увесь простір, господарям можна було розслабитися — він брав на себе відповідальність за прийом гостей, міг допомогти в сервіровці столу, в приготуванні їжі, був тамадою, знаходив підхід до будь-якого гостя, пригощав, робив коктейлі — він був незамінним, дуже бажаним гостем.

Як висловився Кшиштоф Зануссі: «Еліта — це люди, які зберігають у собі здатність нести тягар відповідальності за інших людей та які звикли виходити за межі особистих потреб та інтересів». Лідера вирізняє величезна самовіддача. Жити з відповідальністю за своє власне життя дуже складно. А нести відповідальність за інших — це надзвичайно тяжка ноша. На Петра Феодосійовича можна було розраховувати повністю — рідним, колегам, знайомим; всюди — у польових експедиціях, у плаванні (між іншим, саме йому на кораблі було доручено керувати запасами спиртного).

В цьому даруванні себе, в своєму самозреченому ставленні до дітей, до внуків він знаходив для себе наснагу, аби продовжувати отой багатьом незрозумілий, виснажливий, болючий, часом нестерпний робочий процес.

Багато чого досяг, осягнув, пережив. Зокрема, смуток і біль самотності — останні 10 років був вдівцем. Він був хорошим сім'янином, люблячим батьком, дідусем, прадідусем. Дуже уважним до близьких, чутливо реагував на сімейні справи. Приємно було спостерігати його сердечне, зворушливе ставлення до дітей — Лесі та Андрійка (завше називав усіх дуже ласкаво). Дуже любив своїх чотирьох онуків і трьох правнуків — просто «кип'ятко»!

Він власноруч побудував собі дачний будиночок (лише кухня і спальня). Згадував, що особливо тяжко йому вдалось самому виготовити рами для вікон. Цей будиночок він дуже любив і дуже пишався своєю роботою. Любив працювати в саду, на городі. Щоправда, розташований будинок на відстані 60 км від Києва, і діставався туди Петро Феодосійович у вихідні дні електричкою, потім ще 7 км від станції їхав велосипедом. Урожай возив у рюкзаку. Був дуже скромним директором, без брехні.

Сам про себе він казав, що він ощадливий, що йому потрібне лише необхідне. Зекономленими коштами він щедро ділився зі своїми внуками. У дочки Лесі — Наталя, Оля і Коля. У сина Андрія — Іринка. Казав, мені вистачає, а от внукам треба на навчання, на нові гаджети. Дуже хотів допомогти внучці Іринці, якою надзвичайно пишався. За освітою фізик-оптик, захистила дисертацію, працює і живе з чоловіком і тепер трьома правнуками Петра Феодосійовича в Парижі, мусить багато платити за своє житло. Це його дуже стимулювало до роботи, до життя взагалі. Київські внуки — один одного кращі, проте

по-особливому ставився до внучечки Наталочки. Саме вона доглядала його під час хвороби, жила біля нього в лікарні. Їй нема ціни і мало є слів, щоб описати її внесок в дідусяве життя. Це була його гордість, його радість і опора.

Імпонували різносторонні інтереси Петра Феодосійовича. Ви будете здивовані, але в молодості він займався гімнастикою, завжди цікавився футболом, був завзятим вболівальником. Знав багатьох гравців як «наших», так і «чужих». Любив і вмів збирати гриби, гарно малював — вже чекали його виходу на пенсію куплені фарби і пензлі.

Суто чоловіче заняття — полювання, поєднувало його з друзями іншого фаху. Щоправда, у великого поціновувача природи, як-то кажуть, «жодна тварина не постраждала». Його ставили, зазвичай, у «загоні», де він мовчки насолоджувався природою, медитував.

Вражав фундаментальністю знань, кругозором зацікавлень, найвищою культурою уподобань: література, мистецтво, історія України тощо.

Він вчився впродовж всього життя. Окрім розмаїтого спектру фахових досліджень, цікавився питаннями створення і будови Всесвіту, Землі, інших планет. Багато читав щодо походження й еволюції життя, людини, розвитку цивілізації, історії України, ба, навіть квантової фізики і психології людини. Йому імпонувала творчість геніального перекладача Миколи Лукаша, знав напам'ять уривки з «Енеїди» І. Котляревського. Дуже любив українські пісні — вони займали в його душі неабияке місце. І сам їх співав — мав дуже приємний голос. Зачарований був виконанням пісень Квіткою Цисик.

Час і доля по-різному ставилися до нього. Життєвий шлях не був легким, був тернистим. Варто зазначити, що в дитинстві не було особливих передумов для розвитку такої неординарної особистості. Народився 21 жовтня 1937 р. на Рівненщині в селищі Гоща, на території, що тоді належала Польщі. Поліський край славиться не тільки своєю красою, природними багатствами, а й працелюбними і талановитими людьми. Гоща — це земля — батьківщина, де він увібрав у себе безліч вражень дитинства. Тут навчався життєвої мудрості, привчався до сільської нелегкої праці, яка загартувала і морально, і фізично. У сільській родині хліборобів відбулося закладення і становлення характеру майбутнього вченого і керівника — відповідальність за доручену справу, оптимізм, уміння бачити шляхи вирішення проблем, людяність, повага до старших, постійна готовність прийти на допомогу, чесність і порядність, вміння тримати удар. Життєвими орієнтирами Петра Феодосійовича стали розважливості і розсудливості, мудрість і людська порядність, тактовність, гідність і загалом — рідна земля, друзі, народ, Україна.

Його життєвий шлях — яскравий приклад поступу простого сільського хлопця до вершини професійної, наукової діяльності завдяки природним здібностям і невтомній, наполегливій праці.

Дитинство його не було безхмарним. Воно припало на період воєнного і повоєнного лихоліття. Про суворі випробування і труднощі українського села він згадував з притаманним йому гумором.

Батько був на фронті і повернувся лише в 1946 р. Під час війни родина потерпала. В хату попала бомба, родина перебралась до бабусі — мама, сестричка, з чоловіків — лише один малий Петрусь. В 1944 р., коли Петрові було всього лише сім років, захворіли тифом і бабця, і мама. Мусив поратися по господарству, доглядати малолітню сестричку. Було, що мала ледве не зробила пожежу в домі. Коли привезли з лікарні бабусю і маму, треба було їх нагодувати бульйоном. Дитині доручили зарубати півня. Півня він піймав, поклав на колоду, однією рукою мусив тримати півня, а в іншій була важелезна сокира. Каже: «Тільки замахнись, а півень голову і втягує». Врешті цюкнув і відрубав дзьоб. Півник вирвався і побіг по двору, з голови біжить кров. У цей момент на поріг вийшла бабця

і зі словами «Ой, людоньки!» — знепритомніла. Розповідав Петро Феодосійович про цей випадок дуже смішно. А я навела цей «жахливий» епізод, щоб зробити висновок — саме таким чином і гартувалася в його характері надзвичайна відповідальність. Запитаємо риторично — «Що можуть теперішні діти в семирічному віці?».

Петру Феодосійовичу з юних років був притаманний потяг до знань, він дуже багато читав, часто вночі, з ліхтариком, украденим у німця-постояльца.

Разом з батьківськими генами в Петра Феодосійовича було закладено делікатність і внутрішню культуру. Він згадував, що мама (дуже молоденька, народила його в 17 років) була дуже побожною, співала в церковному хорі, була напрочуд лагідною, ніколи його не лаяла, а лише соромила: «Ну, Петю, ну як ти міг?!». Це дуже діяло. У тата був більш крутий характер. Проте він був справедливим. Міг і покарати, і заступитися. Малий Петрусь теж був запальний — то куряву з хлопцями здіймали перед німецькими машинами, щоб ті не бачили дороги, то ліхтариком сліпили водіїв. Розповідав Петро Феодосійович ще про такий випадок. У школі його дуже несправедливо, перед всім класом, образив вчитель. Згадував: «Коли підійшов до моєї парти і поклав на неї руку, то я йому ручку з пером (напевно «зірочка»?) з усієї сили і ввіткнув у руку!». Після цього, з переляку від скоєного, вистрибнув у вікно і подався «в біги», на товарному потязі до Рівного. Місяць мандрував, а ще один пересиджував в бур'янах на городі, чекав, доки батько змінить гнів на милість. Сестричка Оля приносила йому харчі. Він її дуже любив, дуже шкодував, що рано померла.

Мав дуже багато сімейних обов'язків — допомагав по господарству, приглядав за меншими дітьми, підпрацьовував в пізніше створеному колгоспі. Згадував, що був дуже гордий, коли йому сільрада доручала особливі завдання — зовсім малим хлопцем «переселяв» сорок подалі від будинку сільради (бо добре вмів лазити по деревах), а коли підріс до приблизно 12 років, то важив на току машини з зерном під час жнив. Казав: «Гордість мене розпирала». На перші зароблені гроші від руйнування сороких гнізд він купив для себе і сестри Олі по мисочці морозива. Хоч і мали потім ангіну, але насолода була неземною. Смак того морозива пам'ятав усе життя.

Саме потяг до нового, непізнаного, яскравого і романтичного привів хлопця на географічний факультет Чернівецького університету.

Особливо мене вразила така розповідь Петра Феодосійовича. Коли він їхав на навчання, в його родині було таке безгрошів'я, що тої суми, яку йому могли зібрати, вистачило лише на дорогу до Чернівців. Стипендію видали не відразу, десь через місяць. Тож після занять він ішов у покинутий сад на околиці міста і харчувався там самими лише яблучками, сливками, грушками-гниличками. Напевно, саме з тих пір, через постійне недоїдання, у нього встановився хороший апетит. Вже коли проходив стажування в Ленінградському гірничому інституті, на нього ходили дивитися, «как хохол обедает», бо він брав по дві порції кожної страви. І тут же виправдовувався: «Ну, дійсно, брав дві склянки сметани, бо що там наїдку з тих «щичок»!».

Неабиякі здібності, наполегливість, напружена праця та притаманне йому здорове честолюбство дозволили Петру Феодосійовичу одержати фундаментальну різнобічну освіту. Ніколи не чула від нього, що диплом був з «відзнакою». Довідалася оце тепер.

Молодому випускникові вишу відразу довірили посаду директора школи. Думаю, через те, що вже тоді він вирізнявся мудрістю, виваженістю, гідністю, знаннями тощо. Рік пропрацював наймолодшим у районі директором Краснополянської школи. Дуже мріяв поїхати на зимівлю на о-в Шпіцберген, але не склалося. Тож тяга до знань, потреба в саморозвитку спонукали його до вступу в аспірантуру ІГН НАН України. Саме тут і відбулося розкриття його наукових здібностей та організаційного таланту.

У своєму неухильному просуванні вгору Петро Феодосійович на цілих 10 років за-тримався на посаді молодшого наукового співробітника. Чому так сталося? Він ніколи не розмінювався, не прогинався, не пасував перед перепонами. Бажання служити загальному благу було неодмінною потребою його душі, умовою особистого щастя. Йдеться про конкретний приклад з його життя, коли він проявив активну життєву і громадянську позицію, коли заради високих і священних понять — людяності і патріотизму — він приніс у жертву кар'єрні перспективи, поставивши свій підпис під листом-зверненням на захист української інтелектуальної еліти 1960-х років (дисидентів, політичних в'язнів). Потім були гоніння, була вказівка з «органів» не підвищувати на посаді. От і довелося йому організувати міжнародні конференції, експедиції, перебуваючи на посаді молодшого наукового співробітника ІГН впродовж довгих 10 років, аж доки в країні не настала «відлига».

В ті далекі 60-ті роки ніхто не міг і передбачити, що реваншем у кар'єрі стане безпрецедентне за тривалістю директорство в ІГН НАН України — впродовж 23 років. Цьому передувала робота на посаді заступника директора з наукової роботи протягом 10 років. Час, в який Петру Феодосійовичу довелося очолити найстарішу наукову геологічну установу, характеризувався наростаючою зневірою в суспільстві, складними суспільно-політичними кризами в державі, економічною розрухою, безвідповідальним ставленням до мінеральних ресурсів, екології, до науки (як фундаментальної, так і галузевої). Працювати доводилося в умовах трансформації суспільства в цифрове, при збільшенні фіскальних тисків у діяльності установи, паперотворчості, бюрократизму; необхідності постійного ремонту (водночас відсутності коштів) старої будівлі інституту, відсутності лабораторної бази, комп'ютерів та болісного переходу на неповне фінансування співробітників (скорочений робочий тиждень) тощо. Все це вкрай ускладнювало умови праці. Саме за таких несприятливих обставин основним рушієм поступу стає людський ресурс, зростає роль окремої особистості. Рівень інтелектуального потенціалу означає рівень прогресу. В.І. Вернадський ще століття тому зазначав, що людство, озброєне наукою, перетворюється на геологічну силу. Робимо висновок — і окремих колективів, і держава будуть успішними, коли їх очолюватимуть люди з інтелектом, морально і фізично здорові, працездатні, соціально відповідальні. Саме до таких людей і належав Петро Феодосійович з його державницьким устремлінням, життєвим принципом, психологічною настановою: «Якщо не я, то хто? Якщо не зараз, то коли?».

Навіть за таких умов директор зумів спрямувати діяльність ІГН НАН України на вирішення найважливіших проблемних питань сучасної геологічної науки і робив все можливе і неможливе, щоб установа пережила економічну скруту, щоб зберегти науковий і кадровий потенціал, не втратити жодного з напрямів своєї діяльності, вийшовши на широкий шлях всебічного розвитку наук про Землю. Виконувані в ІГН фундаментальні розробки цього періоду мають велике наукове значення, а їх впровадження у виробничих організаціях сприяє підвищенню ефективності пошукових робіт.

Своє 80-річчя Петро Феодосійович зустрів повним творчих задумів, сил і енергії, спрямовуючи особисті і колективні зусилля на подальше пізнання закономірностей геологічної будови земних надр, з'ясування умов локалізації у земній корі різних корисних копалин, на розробку наукових критеріїв їх пошуків і розвідки з метою розширення мінерально-сировинної бази України.

Петро Феодосійович не належав до кабінетних вчених — любив експедиції, польові роботи. В полі був надзвичайно організованим і працездатним. Першим кидався з лопатою розкопувати відслонення, ніби в бій. Про всіх по-батьківськи турбувався. Зазвичай, вставав дуже рано і готував для всіх сніданок. До речі, з'їдав його теж першим. Не любив

витрачати час нераціонально. Згадував польові роботи, дуже дотепно розповідаючи цікаві випадки, які там траплялися. Скажімо, одного разу табір розбивали вночі, в темряві, а вранці виявилось, що палатки розмістили на людському городі.

Його особисті і творчі здобутки вражають. Петро Феодосійович Гожик — доктор геолого-мінералогічних наук, професор, дійсний член Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки, лауреат Державної премії УРСР та Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреат Премії імені П. А. Тутковського.

А ще — перший директор Центру антарктичних досліджень НАН України (з 2010 р. — науковий керівник Центру), начальник Першої української антарктичної експедиції. Двадцять років завідував відділом геології та геоєкології Антарктики ІГН НАН України. В 2006 р. його було обрано головою секції «Нафта і газ» Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, в 2014 р. — почесним членом Польського геологічного товариства, з 1995 р. — співголовою, а потім головою Національного стратиграфічного комітету України, в 2003 р. — президентом Палеонтологічного товариства НАН України.

Призначено... Обрано... Відзначено... Нагороджено... Розроблено, досліджено, описано, підготовлено...

Сподіваюся, що колеги по роботі, які пліч-о-пліч працювали з ним упродовж тривалого часу, обов'язково зацентрують увагу читачів на його науково-організаційній діяльності, на творчих результатах. Скажу лише, що вони були винятково плідними. Всі досягнення (як власні, так і колективу) важко перелічити і переоцінити.

Активну наукову та науково-організаційну діяльність Петро Феодосійович поєднував з педагогічною. Професор Гожик читав лекції студентам Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, керував підготовкою докторських та кандидатських робіт.

Постійно працював над удосконаленням навчального процесу і підвищенням рівня знань студентів, залучав студентську молодь до наукових досліджень, давав можливість студентам проходити практику у стінах нашого інституту, зокрема під керівництвом працівників нашого відділу геології нафти і газу.

Мав педагогічний хист — подобався студентам. За його легку, веселу вдачу, за глибокі різносторонні знання. Студенти слухали Петра Феодосійовича, наче заворожені. Написав для них підручник і сказав, що тепер місію свою виконав. А от колекцію свою (молюсків) не встиг описати і систематизувати. І це гірко, бо сказав: «Якщо я це не зроблю, то цього ніхто не зможе зробити». Отаке завдання залишив для допитливих молодих науковців, ось такий виклик.

Немає, напевно, більшого дарунку для вчителя, як успіхи його учнів. Сподіватимемося, що наукові здобутки його вихованців гідно поповнять наукову скарбницю України.

Варто зазначити, що Петро Феодосійович успішно поєднував різносторонню діяльність керівника з інтенсивною науковою роботою. У творчому науковому доробку вченого — аналіз геологічної будови неоген-четвертинних відкладів та літогеодинаміки берегової зони Дунай-Дніпровського межиріччя; встановлення та опис низки нових таксонів викопних прісноводних молюсків кайнозою; узагальнення результатів моделювання глибинної будови Антарктики і регіонів Південного океану.

Маючи глибокі знання, аналітичний розум, велику працездатність і прозорливість, він залишив глибокий слід у геології та стратиграфії континентальних і морських неоген-четвертинних відкладів, металогенії донних відкладів океану, палеонтології, геоєкології, ресурсології.

Дослідження були спрямовані на наукове обґрунтування геолого-розвідувальних робіт, на вирішення різноманітних проблем подальшого нарощування мінеральних ресурсів

(вуглеводнів, рудних корисних копалин, мінеральних вод, бурштину). Академік Петро Феодосійович Гожик тісно співпрацював з провідними виробничими геологічними об'єднаннями та експедиціями України, був постійним активним учасником засідань Колегії Державної геологічної служби України. Його часто запрошували для консультацій і державні, і приватні підприємства. Координував виконання спільних проектів досліджень із фахівцями Відділення наук про Землю та інших відділень НАН України.

Неодноразово із захопленням спостерігала, як чітко Петро Феодосійович розумів сутність тієї чи іншої проблеми, майстерно ставив завдання для її вирішення, філігранно узгоджував інтереси різних груп впливу (був природженим модератором), відповідально ухвалював вольові і часто непрості рішення та у підсумку ефективно досягав необхідної мети (алгоритмом цього можуть бути формули — «знання плюс досвід», а ще — «талент плюс невтомна праця»). Слід підкреслити, що при оцінці певної розробки, ідеї, пошукової концепції він завжди був об'єктивним і доброзичливим, широко зацікавленим, готовим підтримати нове, сміливе, креативне.

Вмів сприймати зміни, швидко адаптувався до нових умов, постійно рухався вперед і розширював поле своєї діяльності, щоб досягти успіху на новому рівні. Саме Петро Феодосійович доклав титанічних зусиль для того, щоб Україна мала власний науковий центр з вивчення Антарктиди ще до того, як від Великої Британії було отримано антарктичну станцію на о-ві Галіндез. Саме Петро Феодосійович був першим директором Національного антарктичного центру (на той час — Центру антарктичних досліджень). Він зробив свій внесок на кожному етапі — з моменту передачі станції «Фарадей» і до отримання Україною у травні 2004 р. високого статусу повноправного учасника Договору про Антарктиду. В 1995 р. Петро Феодосійович їздив до Лондона, де підписав меморандум про передачу станції і доклав дуже багато зусиль, щоб організувати відправку Першої (а згодом і Другої) наукової експедиції українських полярників до Антарктиди.

В якості директора (згодом наукового керівника) Антарктичного центру Петро Феодосійович відігравав ключову роль в організації і створенні нових напрямів наукових досліджень в Антарктиді, де випробовуються найсучасніші технології та розробляються новітні методи широкого спектру досліджень, зокрема озонового шару атмосфери, варіацій магнітного поля, сонячного магнетизму, вивчення орнітофауни, полярної медицини; де всіляко досліджуються можливості використання біологічних та природних ресурсів Антарктики.

Насамкінець зазначу, що станція «Вернадський» — це великий плюс для нашої країни, це передові позиції. Бо ж у якій країні доводиться жити? — В країні, де майже 80% населення перебуває за межею бідності, а економіка тріщить по швах: вичерпуються кредити довіри до реформ, до уряду та обраної влади; статки тих, хто працює, є незіставними з прибутками тіньовиків; де поблажливо ставляться лише до тих, хто збиває собі мільярдні капітали, граючи ресурсами, використовуючи для власного збагачення надра; знизився освітній рівень, зменшилася втричі кількість українських науковців, майже повністю ліквідована галузева наука; злиденне фінансування фундаментальної науки і т.д. Сюди слід додати проблеми зі старою будівлею інституту, з такими ж комунікаціями, посилення тиску з боку різноманітних державних органів — усе це Петро Феодосійович «пропускав» через своє серце. Здоров'я було вже не «гей», сильно дошкуляла миготлива аритмія. Його кілька разів «швидкою» доставляли в реанімаційне відділення звичайної районної кардіологічної лікарні. Старався підрихтуватися і в клініці інституту ім. Стражеска, проте в останній рік не вдалося цього зробити. Лікувався Петро Феодосійович непоміт-

но не лише для колег, а навіть і для рідних. Намагався їх не засмучувати і справлятися з проблемами самостійно.

Незважаючи на стан свого здоров'я, працював завзято, багато, напружено і інтенсивно, марнуючи вихідні дні, ігноруючи відпустки. Звичайно, слід було б дослухатися до порад друзів і «збавити оберти», скинути навантаження, пожити більш спокійно, як-то кажуть, для себе. Був бадьорим, енергійним, активним, виглядав молодшим свого віку, з доброю пам'яттю, ясним розумом. Здавалося, він ще мав великий запас часу, ще збирався попрацювати радником директора, рибалити і малювати картини. Але не встиг. Не розрахував. Страшенно шкода...

В мене були вагання, чи варто писати про рокові події в його житті, що мали фатальний вплив на його здоров'я і призвели до такої швидкої смерті. Пишу про це, аби ніщо не затьмарювало світлу пам'ять про Петра Феодосійовича. Йому була властива здатність не губитися і не втрачати контролю над ситуацією в найскладніших умовах, проте внутрішнє відчуття недієздатності, безпомічності іноді мало прояви у вигляді гніву. По-людськи це можна і треба розуміти, адже цей швидкозмінний світ виставляє нам дедалі жорсткіші вимоги до розуму й до тіла, викликає стреси. Емоційні відчуття і фізіологія — вони пов'язані. Стрес часто проявляється у вигляді хвороби. Саме це і сталося з Петром Феодосійовичем, коли йому, в останній рік життя, так зване Споживче товариство «Метролог» стало безпідставно закидати зловживання своїм службовим становищем при передачі 3 га землі (з 50 га, переданих в підсумку Президією НАН України) забудовникам під спорудження службового житла для науковців. Зокрема, «представник місцевої громади вул. Метрологічної та мешканці товариства «Метролог» звернулися до 15 інстанцій, серед яких ООН, посольство США, уряд України, Верховна Рада (хіба що забули звернутися до керівництва Китаю і Північної Кореї) з листом щодо «ознак корупції при зведенні забудов, які ведуться на землях НАН України». Насправді ж, вони боялися, що новобудови затулять їм краєвиди, якими вони звикли милуватися з вікон своїх дачних замків. Заради цієї примітивної мети вони поставили на кон честь, гідність, здоров'я і саме життя нашого дорогого Петра Феодосійовича.

Чому дивуватись? Споживацькі підходи є панівними в теперішньому українському суспільстві, наскрізь пронизаному жорстким прагматизмом, гострою конкурентністю, радикальним егоцентризмом у різних масштабах і проявах. Тобто, знайшлися люди, які не погребували взяти гріх на душу, прагнучи зберегти своє благополучне існування. Вся фальш і навмисність очевидні. Убогою виглядає ця брехня і наклеп про зловживання службовими повноваженнями.

Хвороба почала прогресувати з дня, коли в кабінет нагрянуло аж вісім прокурорів для виїмки документів.

Такі звинувачення недоречні і несправедливі. Коли б він і хотів, то не зміг би, в нинішніх умовах, без «благословіння» Президії НАН України, вирішити квартирне питання своїх співробітників. Діяв виключно законно. Про це свідчать рішення судів, які розглядали це питання. Маю надію, що кривдників чекає ще й Божий суд. Мені боляче згадувати, як важко Петро Феодосійович переживав це ганебне судилище, ці несправедливі звинувачення. Він не був причетний до жодних махінацій (власне, їх не було), був чесною, порядною, справедливою людиною. Тому ці події мали на нього фатальний вплив. У відчаї, пригноблений і хворий — дуже боліла спина, продовжував ходити на роботу, провів перший тур атестації співробітників.

Закликаю, прослухайте інтерв'ю на ютубі, яке він дав журналістові В. Данилову, щоб скласти власне враження про цю людину. Мене надзвичайно вразило, якою ціною його власних зусиль була отримана антарктична станція для України, як організовувалися перші

експедиції полярників — він витрачав свої кошти, «оббивав пороги» і збирав «по нитці» з усієї України кошти на квитки, на провізію зимувальникам, обмінював випрошені цукерки на пальне. Просто вражає, як багато може зробити одна людина для своєї країни!

Петро Феодосійович завжди був патріотом. Любив своє містечко Гощу. Любив своїх батьків, своїх рідних. Любив своїх вчителів і однокласників, колег і сусідів. Опікувався ними, допомагав, лікував — поселяв у себе, возив на консультації, допомагав матеріально. Аби не безкінечне стояння в заторах, де ми були обмежені в просторі, але не в часі, я б про це й не довідалась, адже він робив добрі справи мовчки. Всі могли розраховувати на його допомогу. А от про себе не подбав. Серед вихідців з Рівненщини (і не тільки, проте любив свою «діаспору») були в нього знайомі лікарі високої кваліфікації. Влаштовував у них для своїх знайомих консультації а от сам, для себе, нікого не потурбував. Дуже любив життя, небайдужий до чужого горя, творив Добро навколо себе. Надзвичайно шкода, що невблаганна смерть вирвала Петра Феодосійовича з наших лав!

Петро Феодосійович прожив цікаве життя, наповнене, діяльне, багатогранне, з усіма складнощами, багате досвідом, друзями, ґрунтовними результатами, а також небуденне і недаремне, бо він у всьому був невтомним трударем.

Петро Феодосійович був українцем за корінням і народженням, за менталітетом і системою цінностей, за злитністю зі своїм народом. У нього була доброзичлива і делікатна українська душа, покликана для наукової роботи, для державного блага, що неминуче вимагало сильної волі, міцного характеру, великого розуму, несхитної цілеспрямованості. В його особистості поєдналися найкращі риси національного характеру — працьовитість, совісність, щирість, доброта, справедливість, людяність. Це той випадок, коли масштаби душі й людських здібностей співпали. Він був справжнім сином українського народу, який успадкував народну мудрість і знання, козацьку гідність і волелюбність, невгамовну потребу рухатися вперед і перемагати.

Перебуваючи в стані між шоком і скорботою, усвідомлюєш, що найстрашнішим є те, що вже ніколи не буде можливості з ним побачитись, поговорити; що не відкриються двері і він не зайде в кімнату, заповнюючи її собою, зі словами: «Давненько я не брав у руки шашку...», не сяде за стіл, першим не скаже тост. Не вистачає голосу, сміху, дружньої розмови, щирих слів підтримки і навіть критичної оцінки.

Підступна хвороба і смерть обірвали на творчому зльоті це дивовижне життя.

Він пішов із життя в розквіті таланту, сповнений творчих задумів, яким, на жаль, не судилось здійснитися. Втілити їх у життя — обов'язок усіх нас, колег, соратників, послідовників, учнів. Світла пам'ять про Петра Феодосійовича Гожику — видатного науковця і світлу Людину — завжди житиме в наших серцях!